

Климчук В.О.,
аспірант кафедри соціальної
та практичної психології
Житомирського державного педагогічного
університету імені Івана Франка

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ РОЗВИТКУ ВНУТРІШНЬОЇ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ У НАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Вступ. В умовах трансформації системи освіти все більшої ваги набуває розвиток у студентів активності та самостійності. Ця проблема широко вивчається вітчизняними та зарубіжними вченими. Психологічним підґрунтям дослідження детермінант активності людини у вітчизняній психології є положення С.Л. Рубінштейна про роль внутрішніх умов у здійсненні діяльності [19]. Американські дослідники Е. Дісі та Р. Раян [25] вважають, що внутрішня мотивація діяльності визначається тими можливостями, які надає ця діяльність для задоволення базових психологічних потреб (потреби у самодетермінації, потреби у відчутті компетентності та потреби у значимих міжособистісних стосунках). Водночас вони виділяють декілька типів орієнтацій особистості (самодетерміновану, підконтрольну та індіферентну), які є диспозиційними характеристиками особистості. Таким чином, з одного боку внутрішня мотивація визначається зовнішніми чинниками – можливостями діяльності задовольнити базові потреби особистості, а з іншого боку – внутрішнім чинником – типом орієнтації особистості. Однак, за такого підходу неможливо встановити детермінанти розвитку того чи іншого типу внутрішньої мотивації. Крім того, досить складно дослідити взаємозв'язки між ситуативним та диспозиційним компонентами внутрішньої мотивації.

На думку С.Л. Рубінштейна, зовнішні причини завжди діють через внутрішні умови, а спосіб та результат їх дії на суб'єкта діяльності визначається його внутрішнім станом, системою його ставлень до життєвої ситуації, в якій здійснюється діяльність [19]. Отже, можна припустити, що внутрішні умови окреслюються системою цінностей особистості, через які характеристики діяльності впливають на розвиток внутрішньої мотивації.

Більшість дослідників вважають, що в процесі навчальної діяльності здійснюється різносторонній розвиток особистості, у тому числі, і її мотиваційної сфери (М.І. Алексеева [2], Г.О. Балл [3], Л.І. Божович [10], А.В. Брушлінський [5], В.В. Давидов [7], О.К. Дусавицький [8], Д.Б. Ельконін [24], С.Д. Максименко [13], М.В. Матюхіна [14]). Навчання у вузі для студентів пов'язане із суттєвою зміною соціальної ситуації розвитку – включенням у нову систему міжособистісних стосунків, підвищенням ролі самостійності та активності, і тому роль внутрішньої мотивації тут є ключовою.

Об'єкт дослідження – мотивація навчальної діяльності студентів

Предмет дослідження – психологічні особливості розвитку внутрішньої мотивації студентів у навчальній діяльності.

Гіпотеза дослідження. Внутрішня мотивація навчальної діяльності студентів має три рівні розвитку: ситуативний, перехідний та суб'єктно-ціннісний. У процесі розвитку внутрішньої мотивації від ситуативної до суб'єктно-ціннісної, мотиваційно-ціннісна сфера студентів проходить етапи диференціації (зростання її складності та диференційованості, поява нових цінностей) та інтеграції (подальше зростання складності, але зниження рівня диференційованості як наслідок об'єднання цінностей у нові групи).

С. 222

Для перевірки висунутої гіпотези були використані такі **методи**: опитування, елементи методики каузометрії [6], метод особистісних конструктів [21]. Для обробки результатів дослідження використано кореляційний аналіз, факторний аналіз, частотний аналіз, порівняння середніх величин. Статистична обробка даних проводилася з допомогою програми STATISTICA 5.5.

Дослідження проводилося у м. Житомирі протягом 2001-2003 років.

Теоретична модель дослідження. Проаналізувавши підходи до проблем мотивації та детермінації діяльності, можна зробити висновок, що поняття внутрішньої мотивації у межах відомих мотиваційних концепцій не має сталого визначення. Під внутрішньою мотивацією, М. Чікзентміхалі [у кн. 22] розуміє *стан* повного розумового та фізичного включення в діяльність. Е. Дісі, Р. Раян [25, 26] вважають її *результатом когнітивної оцінки* особистістю співвідношення зовнішніх

та внутрішніх спонук до діяльності. Г. Гекгаузен [22] розуміє внутрішню мотивацію як *конструкт*, який використовується для опису відчуття тематичної однорідності між дією та метою. С.Л. Рубінштейн [19], О.М. Леонтьєв [12], Г.С. Костюк [11], Д.М. Узнадзе [20], К.О. Абульханова-Славська [1] акцентують увагу на співвідношенні зовнішніх та внутрішніх спонук до діяльності у процесі її здійснення, Це, з одного боку, зовнішні умови, а з іншого – потреби, мотиви та смисли особистості.

Однак, всі ці підходи мають певний змістовий інваріант, пов'язаний із описом детермінації поведінки в тих випадках, коли джерелом, що її ініціює чи регулює, є сама особистість.

Американські дослідники Е. Дісі та Р. Раян [25] вважають, що основними чинниками внутрішньої мотивації є задоволення базових психологічних потреб (потреби у самодетермінованості, потреби у компетентності та потреби у значимих міжособистісних стосунках) та орієнтація на внутрішні цінності (особистісний ріст, міжособистісні стосунки, інтелектуально-естетичний розвиток та служіння іншим). Такий розгляд проблеми дозволяє перейти від аналізу співвідношення зовнішніх та внутрішніх детермінант поведінки до постановки проблеми ціннісної детермінації діяльності.

Результати досліджень, виконаних у руслі розглянутих підходів, було використано для побудови теоретичної моделі розвитку внутрішньої мотивації. В основу моделі покладено уявлення про рівневий характер детермінації діяльності.

У роботах Б.С. Братуся [4], Г. Гекгаузена [22], В.А. Петровського [17] показано, що детермінація діяльності має потребовий та ціннісний рівні. Розглядаючи потребу як недиференційований стан необхідності у певному предметі (О.М. Леонтьєв [12]), потребову детермінацію діяльності можна вважати першим рівнем у становленні суб'єктності індивіда. На цьому рівні людина вступає у взаємодію із ситуацією, і визначальною для її активності є можливість ситуації задовольнити її потреби. У випадку ціннісної детермінації, чинниками активності є як потреби, так і цінності, але взаємодія між потребами та ситуацією регулюється цінностями особистості.

С. 223

На цьому рівні особистість сама здатна до переструктурування ситуації таким чином, щоб вона відповідала її цінностям, цим самим реалізуючи власну суб'єктність. Важливим є те, що на ціннісному рівні потребова детермінація не зникає, а продовжує

існувати у знятому вигляді.

Виділення рівнів детермінації діяльності дозволило нам припустити існування різних рівнів розвитку внутрішньої мотивації. У випадку потребової детермінації діяльності внутрішня мотивація має ситуативний характер (визначається властивостями ситуації, в яку включений індивід – наявністю свободи вибору, відчуттям компетентності та включеністю у систему значимих стосунків) і не впливає на стратегію діяльності особистості в цілому. Якщо ж діяльність детермінується та регулюється ціннісно – внутрішня мотивація набуває суб'єктно-ціннісного характеру та визначає загальну стратегію діяльності відносно незалежно від ситуативних чинників. При наявності суб'єктно-ціннісного рівня внутрішньої мотивації навіть діяльність, у якій обмежується свобода вибору, фруструється відчуття компетентності чи відсутні значимі міжособистісні стосунки, може бути трансформована особистістю так, щоб бути творчою та внутрішньо мотивованою. Цей вихід за межі ситуативних чинників, на нашу думку, може бути пояснений у руслі концепції надситуативної активності В.А. Петровського [17]). Крім того, враховуючи можливість розвитку внутрішньої мотивації, необхідно виділити перехідний рівень внутрішньої мотивації, як такий, що знаходиться між ситуативним та суб'єктно-ціннісним. На перехідному рівні, очевидно, внутрішня мотивація пов'язана із значимістю діяльності – в незначимій діяльності вона набуває ситуативного характеру, а в значимій діяльності переходить на суб'єктно-ціннісний рівень.

Для виявлення особливостей розвитку внутрішньої мотивації студентів у навчальній діяльності було проаналізовано структуру навчальної діяльності та проведено теоретичне дослідження розвитку елементів внутрішньої мотивації в межах кожного із структурних компонентів навчальної діяльності. В контексті поділу мислення на емпіричне та теоретичне (Г.О. Балл [3], А.В. Брушлінський [5], В.В. Давидов [7], Д.Б. Ельконін [24], А.З. Зак [9], В.О. Моляко [15]) було виділено навчальну діяльність, орієнтовану на зовнішній результат (безпосередній розв'язок конкретної задачі) та навчальну діяльність, орієнтовану на внутрішній результат (пошук загального способу розв'язку). На основі аналізу досліджень навчальної

діяльності (Б.Ф. Баєв та Ю.І. Машбиць [18], Л.І. Божович [10], Г. Гекгаузен [22], П. Голу [у кн. 14], В.В. Давидов [7], Д.Б. Ельконін [24], Е. Дісі, Р. Раян, В.І. Чирков [23, 25, 26], К.О. Дусавицький [8], С.Д. Максименко [13], М.В. Матюхіна [14]) встановлено, що детермінантами появи внутрішньої мотивації на *ситуативному рівні* є сформованість структури навчальної діяльності, і відповідно, можливість у цій діяльності задовольнити базові психологічні потреби у самодетермінації, компетентності та значимих міжособистісних стосунках. Детермінантою розвитку внутрішньої мотивації на *перехідному рівні* є досвід внутрішньо-мотивованої поведінки, який дозволяє формувати цінності самодетермінації, компетентності та значимих міжособистісних стосунків, що є, у свою чергу, чинником переходу внутрішньої мотивації на *суб'єктно-ціннісний рівень*. Таким чином, ситуативний рівень розвитку внутрішньої мотивації характеризує діяльність особистості, а суб'єктно-ціннісний – характеризує саму особистість.

У результаті проведеного аналізу за показник *ситуативного рівня* розвитку внутрішньої мотивації було взято відчуття компетентності та самодетермінованості у навчальній діяльності (низький чи високий рівень). За показник *перехідного рівня* розвитку внутрішньої мотивації було взято рівень надситуативної навчальної активності (ситуативна поведінка чи надситуативна активність). Показником *суб'єктно-ціннісного рівня* розвитку внутрішньої мотивації слугував рівень творчості у навчальній діяльності.

Результати дослідження. З метою диференціації студентів за рівнем розвитку внутрішньої мотивації було створено експериментальну ситуацію вибору між припиненням чи продовженням навчальної діяльності за умови відсутності контролю з боку викладача. Для вивчення ситуативного рівня внутрішньої мотивації використовувався адаптований нами “Опитувальник внутрішньої мотивації” Р. Раяна [25], який дозволяє діагностувати наявність у досліджуваних у певній діяльності відчуття самодетермінованості, компетентності та задоволення від неї. Вивчення структури та змісту мотиваційно-ціннісних сфер студентів проводилося за дослідницькою схемою, запропонованою О.Л. Музикою [16], яка полягає у математичному моделюванні ціннісних сфер на основі використання методу особистісних конструктів Дж. Келлі [21] та елементів методики каузометрії Є.І. Головахи та

О.О. Кроніка [6]. Схема була адаптована нами для аналізу навчальної діяльності (студентам пропонувалося визначати життєві події, пов'язані з навчанням).

С. 225

За результатами проведеного дослідження було виділено три групи студентів. До першої увійшли студенти, які продовжили навчальну діяльність за відсутності контролю з боку викладача (14%), до другої – студенти, які навчальну діяльність припинили (60%), студенти третьої групи на друге заняття не з'явилися (26%), тому їх результати були виключені з аналізу.

З метою дослідження ситуативного рівня розвитку внутрішньої мотивації студентам першої та другої груп було запропоновано відповісти на питання “Опитувальника внутрішньої мотивації” Р. Раяна. Не виявилось зв'язку між показниками ситуативного рівня розвитку внутрішньої мотивації, визначеними з допомогою “Опитувальника внутрішньої мотивації” та показником рівня активності студентів (продовженням чи припиненням навчальної діяльності). Відмінності за середніми показниками, визначеними з допомогою опитувальника, між першою та другою групами студентів теж виявилися незначними (для всіх субшкал рівень значимості відмінностей $p > 0,05$)¹.

Встановлено, що студенти першої групи характеризувалися відчуттями самодетермінованості, компетентності та задоволення від діяльності, і водночас – ситуативною поведінкою. Досліджувані другої групи теж мали високий рівень відчуттів самодетермінованості, компетентності та задоволення від діяльності, однак, проявили надситуативну активність.

Таким чином, з'ясувалося, що зв'язок між характеристиками ситуативного рівня внутрішньої мотивації та рівнем надситуативною активності відсутній. Це дає підстави використовувати ці параметри для диференціації студентів за рівнем розвитку внутрішньої мотивації. Студенти першої групи мають *ситуативний рівень* розвитку внутрішньої мотивації. Студенти другої групи знаходяться на *перехідному рівні* розвитку внутрішньої мотивації, оскільки проявили у навчальній діяльності надситуативну активність. Оскільки в результаті дослідження студентів із *суб'єктно-ціннісним рівнем* розвитку не виявилось, то до експерименту було

¹ Перевірка проводилася з допомогою критерія Крускала-Уолліса

залучено творчо обдарованих юнаків та юнок (критерієм обдарованості слугували високі досягнення у творчості, підтвердженням яких стали перемоги на всеукраїнських наукових конкурсах та олімпіадах).

Отримані результати лягли в основу припущення про обумовленість відмінностей між студентами за рівнем розвитку внутрішньої мотивації не ситуативною структурою навчальної діяльності, а особливостями змісту та структури їх мотиваційно-ціннісних сфери.

Першим кроком нашого дослідження було визначення значимих для досліджуваних студентів осіб, а також особливості цінностей, пов'язаних з цими особами. Для встановлення значимих осіб було використано елементи методики каузометрії Є.І. Головахи, О.О. Кроніка [6]. На основі створених списків життєвих подій, пов'язаних із навчанням, студентам було запропоновано виділити осіб, які в них брали участь. В результаті аналізу створених студентами списків було виділено 11 груп значимих осіб: вчителі, однокласники, викладачі університету, одногрупники, батьки, брати та сестри, бабусі та дідусі, далекі родичі, друзі, кохані, керівники позанавчальної роботи. Частотний аналіз показав, що при переході від ситуативного до суб'єктно-ціннісного рівня розвитку внутрішньої мотивації навчальної діяльності у списках значимих осіб досліджуваних студентів відбувається зменшення кількості шкільних учителів та збільшення кількості викладачів вузу та одногрупників.

С. 226

Оскільки значимість вчителів школи та викладачів вузу для різних груп студентів була різною, ми дослідили відмінність у конструктах, пов'язаних з цими категоріями осіб. Було встановлено (рис. 1), що із зростанням рівня розвитку внутрішньої мотивації кількість конструктів, пов'язаних з учителями, змінюється неістотно (від 26,1% до 22,8%), а кількість конструктів, використаних для оцінки викладачів вузу, значно зростає (8,5% – у студентів з ситуативним рівнем внутрішньої мотивації, 19,0% – у студентів з перехідним рівнем внутрішньої мотивації та 35,4% – у студентів з суб'єктно-ціннісним рівнем внутрішньої мотивації).

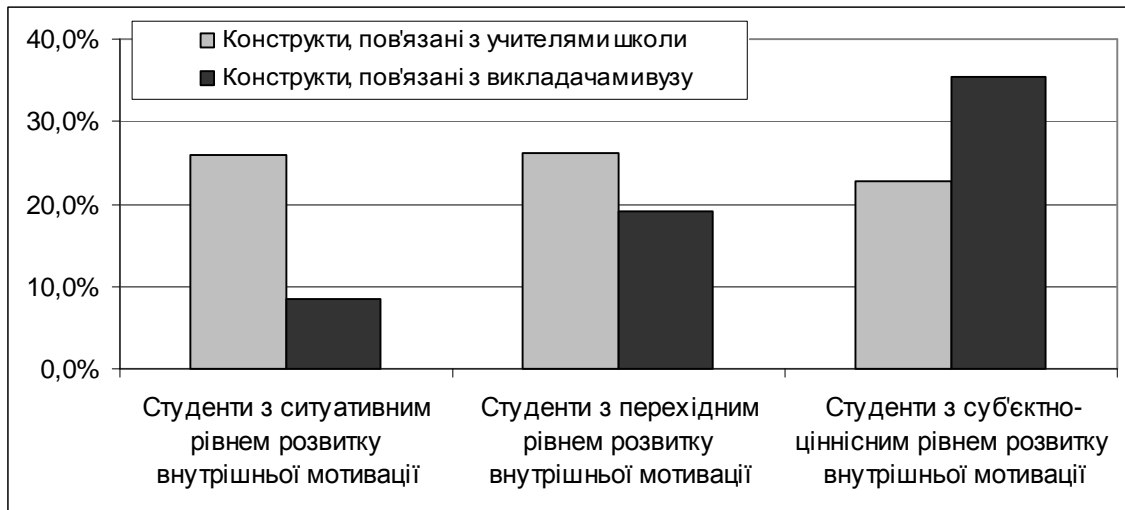

Рис. 1. Залежність кількості конструктів від рівня розвитку внутрішньої мотивації²

Було виявлено також, що конструкти кожної з досліджуваних груп студентів за своїм змістом є інваріантними по відношенню до того, задані вони вчителями школи чи викладачами вузу. Аналіз конструктів студентів із *ситуативним рівнем* розвитку внутрішньої мотивації виявив, що вони відтворюють сферу міжособистісних стосунків між ними та вчителями. Ці ж конструкти надалі регулюють взаємодію з викладачами вузу. Це дружелюбність, контактність, швидкість, відповідальність, зацікавленість, відвертість, привітність, порядність, поступливість, товариськість, досвід, почуття обов'язку, наполегливість, любов до дітей, спрямованість, стриманість, співчуття, щирість, ніжність тощо. У студентів із *суб'єктно-ціннісним рівнем* розвитку внутрішньої мотивації переважає діяльнісне навантаження конструктів, які відображають сферу навчання. Це пошук, рух, досягнення, мудрість, прагнення внутрішньої досконалості, креативність, вимогливість, внутрішня мотивація, професійна досконалість, самостійність, наполегливість у роботі, ентузіазм, діяльність, готовність до нового, самореалізація, талант, продуктивність, геніальність тощо.

Наведені результати свідчать про особливості адаптації до умов навчання у вузі студентів з різними рівнями внутрішньої мотивації. Студенти з ситуативним рівнем внутрішньої мотивації продовжують регулювати свою діяльність конструктами минулого, тоді як студенти з вищими рівнями внутрішньої мотивації включають до своєї мотиваційно-ціннісної сфери нові конструкти, і цим самим спонукають себе до

² Відмінності між студентами із ситуативним рівнем розвитку внутрішньої мотивації та суб'єктно-ціннісним значимі на рівні $p=0,024$ ($\phi^*=1,98$ – критерій кутового перетворення Фішера)

розвитку.

Наступним кроком нашого дослідження став структурний аналіз мотиваційно-ціннісної сфери учасників експерименту. Оскільки дослідження проводилося з використанням репертуарних та рангових решіток Дж. Келлі, то для аналізу було обрано такі показники, як когнітивна складність (кількість конструктів та кількість факторів у мотиваційно-ціннісних сферах) та диференційованість (показник, який виражає складність і багатомірність сприймання людиною певної області досвіду та обчислюється на основі кореляційного аналізу рангових решіток).

С. 227

Встановлено, що із зростанням рівня розвитку внутрішньої мотивації збільшується кількість конструктів та кількість факторів у мотиваційно-ціннісних сферах студентів. Дещо складнішою виявилася залежність диференційованості мотиваційно-ціннісної сфери, яка із зростанням рівня внутрішньої мотивації спочатку зростає, а потім спадає нижче початкового рівня (табл. 1).

Таблиця 1

Результати структурного аналізу мотиваційно-ціннісної сфери досліджуваних студентів

УСЕРЕДНЕНІ ПОКАЗНИКИ	Студентів із ситуативним рівнем розвитку внутрішньої мотивації	Студентів перехідним рівнем розвитку внутрішньої мотивації	Студентів суб'єктно-ціннісним рівнем розвитку внутрішньої мотивації
Кількість конструктів у мотиваційно-ціннісній сфері ³	8	11	21
Кількість студентів з трьох-факторними ціннісними сферами ⁴	23%	44%	80%
Диференційованість мотиваційно-ціннісної сфери ⁵	2,84	3,00	2,48

Така зміна структурних показників пояснюється нелінійним характером розвитку мотиваційно-ціннісної сфери та впливом на нього процесів інтеграції та диференціації. На етапі диференціації у мотиваційно-ціннісній з'являються

³ Відмінності між студентами із ситуативним рівнем розвитку внутрішньої мотивації та суб'єктно-ціннісним значимі на рівні $p < 0,05$ ($t = 2,38 - t$ -критерій Ст'юдента для незалежних змінних).

⁴ Відмінності між студентами із ситуативним рівнем розвитку внутрішньої мотивації та суб'єктно-ціннісним значимі на рівні $p = 0,01$ ($\phi^* = 2,58$ критерій кутового перетворення Фішера).

⁵ Відмінності статистично незначимі.

конструкти внутрішньої мотивації (самодетермінація, компетентність та значимі міжособистісні стосунки). Це процес збільшення кількості факторів та конструктів. *Етап інтеграції* характеризується об'єднанням конструктів у групи та фактори, що стабілізацією змін у кількості факторів та кількості конструктів. Очевидно, це пояснюється тим, що конструкти, не пов'язані із внутрішньою мотивацією, втрачають свій зв'язок між собою, тоді як зв'язок між конструктами внутрішньої мотивації навпаки, стає тіснішим. Це призводить до того, що конструкти внутрішньої мотивації втрачають свою декларативність (незначимість) і набувають ціннісного статусу (О.Л. Музика).

Отримані результати відображають кількісні аспекти структурного розвитку внутрішньої мотивації. Додатково було проведено аналіз змісту мотиваційно-ціннісної сфери студентів на основі результатів факторного аналізу даних рангових решіток. Вважалось, що конструкт можна характеризувати як цінність лише у випадку, коли його факторне навантаження перевищувало 0,4.

Узагальнюючи результати дослідження студентів із *ситуативним рівнем розвитку внутрішньої мотивації*, можна виділити такі типові характеристики їх мотиваційно-ціннісної сфери: переважання цінностей із моральнісних навантаженням, не пов'язаним із навчальною діяльністю, конфліктність цінностей, пасивність та орієнтація на зовнішні вимоги і підтримку, відсутність цінностей самодетермінованості, компетентності та значимих міжособистісних стосунків.

Узагальнення результатів аналізу мотиваційно-ціннісної сфери студентів із *перехідним рівнем розвитку внутрішньої мотивації* дозволяє сформулювати такі її типові характеристики: поява діяльнісних цінностей, відсутність яскраво вираженого конфлікту між цінностями, поява в межах виділених факторів цінностей самодетермінованості (впевненість у собі, наполегливість, працьовитість, прагнення до поставленої мети, прагнення довести свою думку), компетентності (обізнаність, мудрість, професіоналізм, ерудиція, інтерес до науки) та значимих міжособистісних стосунків з переважанням останніх (співіснування, розуміння один одного, уважність, дружність, жіночість, щирість, почуття гумору, веселість, сучасність тощо).

Узагальнюючи результати проведеного дослідження студентів із *суб'єктно-ціннісним рівнем розвитку внутрішньої мотивації*, можна виділити такі загальні характеристики їх мотиваційно-ціннісної сфери: виділення діяльнісних та моральнісних факторів, відсутність конфліктності між цінностями, поява факторів, в яких фактороутворюючими є цінності самодетермінованості (чітка життєва позиція, прагнення до реальної цілі, свобода і відповідальність, внутрішня мотивація, наполегливість, самостійність), компетентності (прагнення до професійної досконалості, прагнення до внутрішньої досконалості, креативність, професіоналізм, знання, продуктивність, реалізм, вміння приводити до успіху інших) та значимих міжособистісних стосунків (довіра до близьких, гнучкість, поступливість, м'якосердність, вміння розуміти і підтримувати, порядність, відвертість, щирість тощо).

У результаті здійсненого аналізу було виявлено, що відмінності між ситуативним та суб'єктно-ціннісним рівнями розвитку внутрішньої мотивації пов'язані із такими процесами: зростання кількості конструктів у мотиваційно-ціннісній сфері; зростання кількості факторів у мотиваційно-ціннісній сфері; диференціація мотиваційно-ціннісної сфери та її інтеграція; зникнення конфліктності мотиваційно-ціннісної сфери; виділення у мотиваційно-ціннісній сфері факторів діяльнісних та моральнісних цінностей; поява в межах виділених факторів цінностей самодетермінації, компетентності та значимих міжособистісних стосунків.

Отже, було виявлено зв'язок між рівнем розвитку внутрішньої мотивації та особливостями структури та змісту мотиваційно-ціннісних сфер. Проведене дослідження також підтвердило гіпотезу про існування різних рівнів розвитку внутрішньої мотивації (ситуативного, перехідного та суб'єктно-ціннісного).

С. 229

Висновки.

Теоретичний аналіз проблеми розвитку внутрішньої мотивації показав необхідність диференціації різних рівнів регуляції діяльності (потребового та ціннісного), та різних рівнів розвитку внутрішньої мотивації (ситуативного, перехідного та суб'єктно-ціннісного). На ситуативному рівні поява внутрішньої

мотивації визначається можливістю у ситуації навчання задовольнити базові психологічні потреби особистості у самодетермінації, компетентності та значимих міжособистісних стосунках. На суб'єктно-ціннісному рівні внутрішня мотивація стає диспозиційним утворенням, а її поява у певній діяльності визначається самим суб'єктом діяльності. На перехідному рівні, очевидно, внутрішня мотивація пов'язана із значимістю діяльності – в незначимій діяльності вона набуває ситуативного характеру, а в значимій діяльності переходить на суб'єктно-ціннісний рівень. Можливими чинниками розвитку внутрішньої мотивації є досвід внутрішньо мотивованої діяльності та сформованість груп цінностей самодетермінації, компетентності та значимими міжособистісних стосунків.

Із зростанням рівня розвитку внутрішньої мотивації студентів відбувається ускладнення мотиваційно-ціннісної сфери (збільшення кількості конструктів та кількості факторів). Також у мотиваційно-ціннісній сфері виділяються фактори моральнісних та діяльнісних цінностей, знижується її конфліктність, з'являються цінності самодетермінації, компетентності та значимих міжособистісних стосунків. Розвиток внутрішньої мотивації відбувається в два етапи: етап диференціації (виокремлення конструктів внутрішньої мотивації) та етап інтеграції (об'єднання конструктів внутрішньої мотивації у фактори і набуття ними ціннісного статусу).

При переході від ситуативного рівня розвитку внутрішньої мотивації до суб'єктно-ціннісного у досліджуваних студентів відбувається зміна значимих осіб. Так, для студентів із ситуативним рівнем внутрішньої мотивації найзначимішими є учителі школи, і конструкти, які з ними пов'язані, мають переважно моральнісне навантаження. Для студентів із суб'єктно-ціннісним рівнем внутрішньої мотивації більш значимими є викладачі вузу, і конструкти, які з ними пов'язані, мають переважно діяльнісне навантаження. Студенти з ситуативним рівнем внутрішньої мотивації продовжують регулювати свою діяльність конструктами минулого, тоді як студенти з вищими рівнями внутрішньої мотивації включають до своєї мотиваційно-ціннісної сфери нові конструкти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. АбульхановаСлавская К.А. Деятельность и психология личности. – М.: Наука, 1980. – 334 с.
2. Алексеева М.И. Мотивы учебной деятельности студентов //Проблемы высшей школы.- К., 1976, вып. 25.- с. 31-38.
3. Балл Г.А. Теория учебных задач: Психолого-педагогический аспект. – М.: Педагогика, 1990. – 184 с.
4. Братусь Б.С. Аномалии личности. – М.: Мысль, 1988. – 301 с.
5. Брушлинский А.В. Психология мышления и кибернетика. – М.: Мысль, 1970. – 192 с.
6. Головаха Е.И., Кроник А.А. Психологическое время личности. – К.: Наукова думка, 1984. – 207 с.
7. Давыдов В.В. Теория развивающего обучения. – М.: ИНТОР, 1996. – 544 с.
8. Дусавицкий А.К. Мотивы учебной деятельности студентов: Учеб.пособие. – Харьков: ХГУ, 1987. – 55 с.
9. Зак А.З. Развитие теоретического мышления у младших школьников /Науч.-исслед.ин-т общей и педагогической психологии Акад.пед.наук СССР. – М.: Педагогика, 1984. – 152 с.
10. Изучение мотивации поведения детей и подростков /Под ред. Л.И. Божович, Л.В. Благонадежиной. – М.: Педагогика, 1972. – 352 с.
11. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. - К.: Рад. школа, 1989. - 608 с.
12. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. – М.: Политиздат, 1975. – 304 с.
13. Максименко С.Д. Основы генетичної психології //Проблемы медицины. – 1998. - №1. – С.8-14.
14. Матюхина М.В. Мотивация учения младших школьников – М.: Педагогика, 1984. – 144 с.
15. Моляко В.А. Психология конструкторской деятельности. – М.: Машиностроение, 1983. – 134 с

16. Музика О.Л. Суб'єктно-ціннісний аналіз становлення творчо обдарованої особистості (на матеріалі технічної творчості). – Дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07. – К., 1997. – 203 с.
17. Петровский В.А. Личность в психологии: парадигма субъектности. – Ростов-на-Дону: Изд-во “Феникс”, 1996. – 512 с.
18. Психологія навчання /За ред. Б.Ф. Баєва. – К.: Радянська школа, 1972. – 136 с.
19. Рубинштейн С. Л. Бытие и сознание. – М., 1957. – 328 с.
20. Узнадзе Д.Н. Психология установки. – СПб.: Питер, 2001. – 416 с.
21. Франселла Ф., Баннистер Д. Новый метод исследования личности: Руководство по репертуарным личностным методикам. Пер. с англ. /Общ. ред. и предисл. Ю.М. Забродина и В.И. Похилько. – М.: Прогрес, 1987. – 236 с.
22. Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность: Т.2; Пер. с нем. /Под ред. Б. М. Величковского. – М.: Педагогика, 1986. – 391 с.
23. Чирков В.И., Диси Э.Л. Связи между здоровьем студентов и их жизненными стремлениями, восприятием родителей и учителей. /Вопр. психол. – 1999. – №3. – С. 48-57.

С. 230

24. Эльконин Д.Б. Избранные психологические труды. – М.: Педагогика, 1989. – 560 с.
25. Deci E.L., Ryan R.M. The "What" and "Why" of Goal Pursuits: Human Needs and the Self-Determination of Behavior. Psychological Inquiry, 2000, Vol. 11, No. 4, 227-268

Климчук В.А. Исследование особенностей развития внутренней мотивации студентов в учебной деятельности.

В работе анализируются результаты экспериментального исследования психологических особенностей развития внутренней мотивации студентов в учебной деятельности. Установлены уровни и этапы развития внутренней мотивации, а также их связь с особенностями мотивационно-ценностной сферой студентов.

С. 232
